

Оксана Никодюк

магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка
(науковий керівник – кандидат історичних наук, доцент кафедри культурології та методики викладання культурологічних дисциплін Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка Дмитренко В.А.)
(м. Полтава)

ДИСКУС НАЦІОНАЛЬНОГО У НАУКОВІЙ СПАДЩИНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

Драгоманов мав досить широкий спектр наукових інтересів і цікавився проблемами історії та літератури, етнографії, соціології, філософії. Загалом тяжіючи до позитивізму, Драгоманов пов'язував історико-культурний прогрес як з розвитком науки та матеріального добробуту, так і з утвердженням цінності людської особистості. М. Драгоманов убачав майбутнє суспільства і культури у відмові від насильницьких методів керування, які є сутністю держави. Вчений відстоював цінності демократичного суспільства, заснованого на засадах розуму, солідарності та спрямованого розвитку особистості. Йому притаманна відданість ідеї верховенства права як гарантії поступовості соціального розвитку [1].

У феномені національного Драгоманов виділяв два аспекти. По-перше, націю він розумів як продукт історичного розвитку, стале об'єднання людей зі спільною долею, мовою, традиціями, уявленнями про минуле та прагненнями до майбутнього. По-друге, сучасна нація для нього була спільнотою, в якій реалізується потенціал, насамперед, її членів, культурні, духовні, наукові, творчі можливості людей [4, с.282]. Драгоманівська концепція розв'язання національного питання в Європі базувалася на теорії «плебейських націй», історіософській ідеї «неповноти» історичного, соціального та культурного розвитку бездержавних націй. Прагнучи до гармонізації міжнаціональних стосунків Драгоманов абсолютизував роль раціональних чинників, вірячи у здатність національних колективів взаємодіяти на засадах гуманності, діалогу та взаємних поступок.

М. П. Драгоманов сповідував європоцентристську модель суспільно-політичного розвитку. З погляду «центральної» і «периферійної» процесів розвитку Європи він інтерпретував ключові події історії, відзначав асинхронність розвитку східноєвропейських народів у порівнянні з народами західноєвропейським.

М. П. Драгоманов історичний прогрес розумів як розширення прав людини та розширення кола людей, які ці права мають. Вищими цінностями для нього є загальнолюдські права та свободи. Ці загальнолюдські цінності є космополітичними або інтернаціональними, які втім спираються на національний ґрунт.

На відміну від марксизму він прагнув синтезувати національний, демократичний та соціалістичний рухи. Драгоманов не приймав диктатури пролетаріату, а схилився до певних форм самоврядування типу швейцарської федерації. Ця обставина важлива для

розуміння позиції Драгоманова в справі національної незалежності України. Драгоманов за переконаннями був федералістом, віддавав йому перевагу як способу державної організації нації з мінімумом насильства [2, с.561].

До української національної проблеми Драгоманов підходив, виходячи з тогочасних геополітичних європейських реалій. Він орієнтувався на російську культуру не через її винятковість, а виходячи з того факту, що саме через неї у ХІХ столітті йшла європеїзація української національної культури і політики [3, с.559].

Поняття національної культури є органічним компонентом світогляду Драгоманова. Це поняття характеризує конкретний народ як суб'єкт історії. Тому Драгоманов постійно працює над пошуком і обґрунтуванням ідейності «нового українства», вважає, що саме воно покликане відкрити якісно новий сенс духовного буття у ширшому культурному контексті. Європейський вимір розуміння національної ідеї як мета свідомого українства, що має «робити історію», – це та революційна думка, яку Драгоманов намагається привнести в ідеологію українофільства.

В останні роки життя Драгоманов вів гостру полеміку з етнографічним націоналізмом. Він розумів націю як «душу», національну солідарність як національне почуття, протиставляючи це розумінню нації як сукупності соціальних передовсім державних інституцій. Йдеться тут про принципову суперечку українських гуманістів і українських націоналістів.

Список використаних джерел

1. Іванченко Г. Драгоманов: Україна і Європа / Г. Іванченко // Вісник АН України. – 1993. – № 4. – С. 30–36.
2. Драгоманов М. П. Пропавший час / М. П. Драгоманов // Драгоманов М. П. Вибране («...мій задум зложити очерк історії цивілізації на Україні») / упоряд. та авт. іст.-біогр. нарису Р. С. Міщук ; приміт. Р. С. Міщука, В. С. Шандри. – Київ : Либідь, 1991. – С. 559–574.
3. Драгоманов М. П. Чудацькі думки про українську національну справу / М. П. Драгоманов // Драгоманов М. П. Вибране («...мій задум зложити очерк історії цивілізації на Україні») / упоряд. та авт. іст.-біогр. нарису Р. С. Міщук ; приміт. Р. С. Міщука, В. С. Шандри. – Київ : Либідь, 1991. – С. 461–558.
4. Драгоманов М. П. Переднє слово [до «Громади» 1878 р.] / М. П. Драгоманов // Драгоманов М. П. Вибране («...мій задум зложити очерк історії цивілізації на Україні») / упоряд. та авт. іст.-біогр. нарису Р. С. Міщук ; приміт. Р. С. Міщука, В. С. Шандри. – Київ : Либідь, 1991. – С. 276–326.